

HYVÄLLÄ ASIALLA

Ratkaisukeskeiset ja narratiiviset painotukset hoidossa, ohjauksessa ja neuvonnassa pyrkivät uusimaan terapiatiikan teoria-käytäntöjä. Yhtäältä halutaan tuoda kielen- ja kirjallisuudentutkimuksen radikaaleja filosofisia kehittäjiä keskusteluttomaksi koettuun tilaan. Toisaalta tahdotaan yleisen psykovaikuttamisen hengessä siirtää painopistettä ongelmista ja ”potilaitten” (kärsivä, korjattava sairas) ongelmallisuudesta selviöiden ongelmallistamiseen ja ”asiakkaitten” (joku jolla on jossakin kohdassa elämäänsä jokin asia jaettavaan) omintakeisten vahvuuksien tukemiseen.

Eero Riihonen ja Greg Smith tuovat oman panoksensa tähän merkittävään murrokseen. Heidän määränään on ”uudelleenkuvitella terapia” sillä tavoin, että sekä tarjotuilla esimerkeillä ja näkökulmilla että myös esitettävällä korostetaan ohjauksen ja avustamisen mielikuviin ja kielelliseen monimuotoisuuteen kytkeytävää luonnetta. Heidän tavoitteenaan on liittyä kielen (yksinomaisen) referentiaalisuuden kriitikoihin ja tarkentaa katse sanojen omaan elämään ja sitä tietä yhteisöllisyyden lumoon. Lyhyesti: maalina on ”metaforisoida” asiakastyö”.

Omalta osaltaan tämä projekti mieltii irtisanoutua asiakastyössä kohdattavien ihmisten näkemisestä ”vaurioituneina” objekteina ja toisen osapuolen näkemisestä korkealta katselevina, huoltavina ja hallinnoivina ”psy-ammattilaisi-

na”. Se suuntaa kohti mahdollistavaa ja lupaavaa vuorovaikutusta, sillä terapiassa on Riihosen ja Smithin mukaan lopulta kysymys ”hyödyllisistä ja innostavista suhtautumis- ja puhetavoista”.

Psykologismista erkaantuen kirjoittajat ottavat huomioon ”kulttuuris-yhteiskunnalliset voimat”, joiden vaikutuksesta ajattelutavat uudistuvat. Niin ikään he myöntävät sanojen monimerkityksellisyyden juuri siinä, missä kieltävät psykologistisen ”puhtaan kokemuksen”. Näistä nähdäkseni erittäin ansiokkaista lähtökohdista Riihonen ja Smith tavoittelevat niin terävämpää kuin vapautuneempaakin ymmärrystä asiakastyön ”todellisuudesta” ja ”kielistä”.

Kirjoittajat ovat hyvällä asialla. Heidän teoksensa heikkouksia ei kannattaisi niin tähdentää, elleivät eräät niistä uhkaksi nimenomaisesti tätä hyvää asiaa ja sen tueksi tarjottuja yleisiä näkemyksiä. Ennen heikkouksien erittelyä on sanottava, että hengeltään avoimen kirjan käyttöarvoa saattaa hyvinkin lisätä sen jääminen alttiiksi kriittisille huomautuksille. Tässä mielessä se istuu tekijöittensä praktisiin päämääriin ja pragmaattiseen terapiakäsitykseen ja tapaa ratkaisevimman testinsä vasta asianomaisten käsissä ja suussa.

Ensinnäkin teos on sangen heikosti suomalaistettu toimitte. Anglismit ja muut kömmähdykset lyövät heti vastaan. Lause ”Se että näitä keskuste-

lun muotoja ja ulottuvuuksia ei kuvata eikä analysoida osoittaa ettei niiden merkitystä ymmärretä” sujuu ilman pilkkua, ja pilkkutus on kautta linjan vinksallaan. Lähtökielelle ominaisia prepositiorakenteita ja omistusmuotoja ei soviteta suomalaisiin sijamuotoihin, vaan turvaudutaan esimerkiksi liittyvä-ilmaisun tehoviljelyyn. Me-muoto, jota alkusanassa kerrotaan erityisesti karsitun, hämärtää passiivisesti käytetynä mm. sivun 19 systeemi-kritiikin.

Alkuperäisille sanaleikeille ei ole keksitty suomalaisia vastineita, joten joudutaan käyttämään kömpelöitä alaviitteitä *motion is e-motion* -tyyppisten näkökohtien välittämiseksi. Savolaisen vääräleukaisuuden mainitseminen ei paljon hyvitä sitä tosiasiaa, että valtaosa teoksen poeettisiksi tarkoitettuja juoksutuksista ei toimi yhtä hyvin suomeksi kuin englanniksi. Mennyt aikamuoto riitelee myös tiuhaan preesen sin kanssa. Viiteapparaatti on melko raskas, mutta monesti epäselvä: jää auki, onko vaikkapa sivun 17 viite Gergeniin ja muihin tähdätty viitattuja vastaan vai tehty heihin tukautumiseksi.

Kun tekijät itse teroittavat ”kokeilevansa”, ”liioittelevansa”, ”vääntelevänsä sanoja” ja käyttävänsä niitä ”epämääräisesti”, ”kummallisesti” sekä ”hieman omituisesti”, kun he luopuvat avoimesti ”akateemisesta arvokkuudesta” ja kun he mielivät ”kyseenalaistaa olettamuksia” ja silottaa vastakohtik-

si miellettyjen sanojen väliset kuulut, epäsovinnaisen syntaksin saattaisi kai toivottaa tervetulleeksi. Mutta enemmän se tehnee hallaa kielellisyyden edistämiseksi, jos tekstistä ei ilmene kunkin outouden tahallisuus ja tapauskohtainen kriittinen tai karnevalisoiva potentiaali, vaan paremminkin keho viitseliäisyys.

Toisekseen kirjan uudistavat piirteet uhkaavat hukkoa. Aina kun pyrkimyksenä on luoda "moninaisuutta siellä, missä aikaisemmin oli vain ykseyttä ja yksiselitteisyyttä", voi epäillä, että traditiota kavennetaan vähintään yhtä riuskalla kädellä kuin omaa häntää samanaikaisesti nostetaan. Rohkeaa linjaamista ja tervettä itseluotamusta varsinkin tällaisen *management*-tuotteita ja pamfletteja flirttailevan (ja kukaties parodioivan) kirjan voi toki odottaakin henkivän. Mutta kun asetetaan tunteiden puolelle "suoraa ja fyysistä" liiketulkintaa vastaan ja kun viitotetaan tietä "algoritmeista heuristiikkaan", annetaan äkkiä jokseenkin halpahintaisia vinkkejä "perinteen" sivuuttamiseksi. Jos terapian historia kuvataan kielikieliseksi, voi olla vaikea tajuta, miksi Freud, vaikka olikin myös positivistisesti positivistien joukossa, mullisti niin radikaalisti wieniläisen tiede- ja terapiayhteisön jo "pelkästään" rohkaisemalla potilaitaan puhumaan suunsa puhtaaksi.

Seuraa monenlaisia kyseenalaisia painotuksia. Wittgensteinin käyttö metaforiikan kuvaamisessa pääasiassa toisen käden lähteiden kautta antaa vinon kuvan paitsi tästä ajattelijasta (mikä ei ole tässä yhteydessä kuolemanvakavaa) myös yleensä metaforista (mikä on

tälle kirjalle haitaksi). "Dionnyssyyden" hyödyntämisellä on tuskin mitään yhteyttä sen käsittehistoriaan: luonnehdinta "elävä, innostava puhe pohjautuu elossa olemiseen" kuta-kuinkin kumoaa koko käsitteen. Suhde omaan taustaperinteeseen on hämärä siltäkin kannalta, että lukijalle ei kirkastu, mitä erityistä Riikonen ja Smith uskovat lisäävänsä viljalti käyttämäänsä, ilmeisen samanhenkiseen taustakirjallisuuteen. Kuinka suhtaudutaan Félix Guattarin kampanjaan "psy-operaattoreita" vastaan? Syntyy vaikutelma, että suuri iloinen joukko hyväksiä on yhdistänyt voimansa pahoja, kasvottomia kallonkutistajia vastaan: kumpikin ryhmä vääntyy karikatyyriksi.

Kolmas ongelma on vakavin. Onnistuneimmillaan tekijät korostavat musikko Brian Enoon nojaten tarvetta suuntautua "kontrollin ja kaaoksen" välimaastoon. Mutta epäonnistuneimmillaan he joko toteavat, että "järjestyksellä ei oikeastaan ole mitään väliä", tai sitten kehittävät itse hyvin jyrkään järjestyksen. Jälkimmäisestä käy esimerkiksi se, kuinka Riikonen ja Smith eriyttävät, juuri viitattuaan tilannesidonnaisen tiedon ajatukseen, kirjansa "kolmentyyppiisiin teksteihin", joita he itse luonnehtivat perinteisen akateemisiksi, arkisen dialogisiksi ja elävän fiktiivisiksi. Heti kun sanojen ja puhetaipojen erilliset sfäärit on kyseenalaistettu, ne taas palautetaan.

Tästä ongelmasta kielii jo tekijöiden vaikeus yrittää alleviivata yhtäaikaa sanojen käyttämää, puhujien yli ulottuvaa toimeenpanovaltaa sekä va-kaumusta, jonka mukaan "[M]eidän ei kuitenkaan pidä

tarkastella kieltä, sanoja tai ilmaisuja itsessään. On parempi keskittyä keskusteluun, sanojen lumon tuottamaan yhdessä-oloon. Meidän tulisi keskittyä ajatusten vaihtoon, lauseiden ja ilmaisujen tanssiin". Eikö tässä kieli jälleen toissijaistu? Ajatusten vaihto ja yhdessäolo kai ainakin ovat kuuluneet siihen syrjäytettäväksikin vaadittuun terapiaan.

Riikosen ja Smithin uudelleenkuittelun/ajattelun ongelmaksiksi muodostuu vapautumisen ja irrottelun ylikorostus, joka on yhtä epäjohdonmukaista kuin lyhytnäköistäkin. Jos väitetään, että sanat eivät ole erotettavissa asioista niin kuin ehkä eritoten asiakastyössä on tähän saakka luultu, voi olla työlästä tukea tätä leikkamalla omat sanansa irti kaikesta perinteestä, kritiikistä, kielioipista.

Vaan viime kädessä tällaisen hankkeen – jota ohjaa pilkkesilmässä-hampaat-irvessä-imperatiivi: "pitää saada sanat elämään kirjan sivuilla" – vihollinen ei ole akateeminen systemaattisuus, jota otetta tässä arvioissa on kokeeksi simuloitu. Se on pikemminkin kirjoittamisen perinne, taito, vaatteet ja näihin kohdistuvan kritiikin ja mullistusyritysten parasitiiperinne. Askel tieteellisestä, oppineesta, tosikkomaisesta esitystavasta pois tai ulos ei ole automaattisesti askel runollisuuteen, tanssillisuuteen, musiikillisuuteen. Nämä ovat omien patinoituneiden pakkojensa määrittämiä alueita: teki-juyttä, osajuutta, saati mullistavuutta niissä ei saavuteta noin vain inspiraation sattuesssa tai professoriroolin unohtuessa.

Lupaavampaa voisi olla yrittää nähdä tuossa niin haljussa

ja väkivaltaisessa perinteessä jotakin kenties esimerkiksi runoja lähenevää ja päinvastoin. Muutoin hyvää asiaa ei vesitä niinkään opillinen ryhdyttömyys ainakaan yhdistyneenä vilpittömään avoimuuteen, vaan kiusallinen tapa tarjoilla intomielisesti pompahtelevaa termiseipitettä runollisuuden nimissä.

Kun Riikonen ja Smith esimerkiksi vertaavat sanaa rautatieasemaan sillä perusteella, että molemmista pääsee moneneen eri suuntaan, ei voi olla ajattelematta, että ehkäpä sanat sentään hieman junia ja kiskoja ketterämmin käänty-

levät. Montakos asemaa Pariisissa taas tarvitaankaan, jotta TGV:t ja muut vaunut saadaan syötetyiksi edes muutamaan suuntaan kohti periferioita. Ei siis soisi vihjattavan, että metafora usuttaa epätarkkuuteen ja mielivaltaisuuteen, kun se, varsinkin runoudessa, pikem-

minkin vaatii mitä suurinta täsmällisyyttä. Jos huonosti käy, monelle ”asiakkaalle” saattaa edelleen muodostua kärsimykseksi kummia puhuva ja kummia kuuleva ”asiakastyön tekijä”.

JARKKO S. TUUSVUORI

EERO RIIKONEN & GREGORY MADAN SMITH
INSPIRAATIO JA ASIAKASTYÖ (RE-IMAGINING THERAPY)
SUOM. PAULA KAMPPIKOSKI JA EERO RIIKONEN
TAMPERE: VASTAPAINO, 1998
186 s.

PLANEETTAMME MUODOSTA TARVITAAN LISÄTUTKIMUKSIA

Moni suomalainen kantaa huolta alkoholin aiheuttamista ongelmista, mutta ei kukaan – ei edes yksikään kuolleen juopon omainen – liene suunnitellut oikeusjutun nostamista Alko-konsernia, agentuureja tai panimoita vastaan. Sen sijaan ensimmäinen suomalainenkin tupakka-oikeudenkäynti on jo nähty.

Kaikki tiennevät sen pienen eron: alkoholia on mahdollista käyttää myös oikein eli pieniä määriä ja näin välttyä haitoilta, mutta tupakkaa ei voi polttaa oikein, vaan jokainen savuke on vaarallinen. Toinen asia on, seuraako tästä, että on mielekästä vaatia tupakkatehtaalta

korvauksia savukkeiden jollekin henkilölle aiheuttamista terveyshaitoista ja kuolemasta.

John Grisham ei katsone vastaavansa tuohon kysymykseen, mutta hänen kirjastaan, romaanistaan siis, voi etsiä argumentteja puolesta ja vastaan. Silloin on hyvä muistaa, että Suomi ei ainakaan vielä ole kulttuurisesti aivan identtinen Yhdysvaltojen kanssa, vaikka läheltä liippaakin.

Grisham on koulutukseltaan ja ammatilliselta taustaltaan juristi, joka on heittäytynyt päätoimiseksi kirjailijaksi hyödyntääkseen mm. ilmeisen hyvää oikeuslaitoksen tunteustaan. Puheena olevasta kir-

jasta Valamiehet on otettu uskomattoman suuri, 2,8 miljoonan kappaleen, ensimmäinen painos, mutta tästä ei ole lupa päätellä, että opus olisi pelkkä viihdetekniikan opein konstruoitu rahanpyydys. Erityisiä kirjallisia ansioita sillä ei ole, mutta siitä on mahdollista kai-vaa esiin tärkeä sanoma.

Kuten tunnettua USA:n oikeusjärjestelmä rakentuu ”kansan tervettä oikeustajua” edustavan valamiehistön varaan. Sen muodostavat 12 varsinaista ja kaksi varajäsentä. Vähemmän tunnettua ehkä on, miten manipulatiivinen jo juryn jäsenten valinta ainakin huonoimmillaan on. On tekni-